

Rozdział 4

ROZCIĄGANIE I ŚCISKANIE OSIOWE

Zadanie 4.1

Dla pręta nieważkiego, obciążonego siłami działającymi wzdłuż jego osi (por. rys. 4.1a), obliczyć całkowite wydłużenie oraz ekstremalne naprężenia normalne. Przekrój poprzeczny pręta jest zmienny skokowo i wynosi $A_{AC} = 2A$, $A_{CE} = A$, moduł sprężystości podłużnej materiału E .

Zakładamy, że ekstremalne naprężenia normalne nie przekraczają naprężeń równych granicy proporcjonalności. Wtedy do obliczenia wydłużenia możemy posługiwać się związkiem fizycznym

$$\Delta l = \sum_i \frac{N_i l_i}{E_i A_i}$$

a do obliczenia naprężeń normalnych w przekrojach prostopadłych do osi pręta wzorem

$$\sigma = \frac{N_i}{A_i}$$

gdzie N_i siła podłużna na danym odcinku, l_i , A_i – długość i pole przekroju poprzecznego tego odcinka, E_i – moduł sprężystości podłużnej.

Przy obliczeniu wydłużenia całkowitego sumowanie obejmuje wszystkie odcinki pręta.

Wydłużenie pręta możemy obliczyć stosując zasadę superpozycji (por. rys. 4.1b), wtedy

$$\begin{aligned} \Delta l &= \frac{P_3 l_{CE}}{EA_{CE}} + \frac{P_3 l_{AC}}{EA_{AC}} + \frac{-P_2 l_{CD}}{EA_{CE}} + \\ &+ \frac{-P_2 l_{AC}}{EA_{AC}} + \frac{P_1 l_{AB}}{EA_{AC}} = \frac{Pl}{EA} + \\ &+ \frac{Pl}{E \cdot 2A} - \frac{2P \cdot \frac{3}{4}l}{EA} - \frac{2P \cdot l}{E \cdot 2A} + \\ &+ \frac{3P \cdot \frac{1}{2}l}{E \cdot 2A} = -\frac{1}{4} \frac{Pl}{EA} \end{aligned}$$

lub wykonując wykres sił podłużnych od wszystkich obciążeń (por. rys. 4.1c) – wtedy

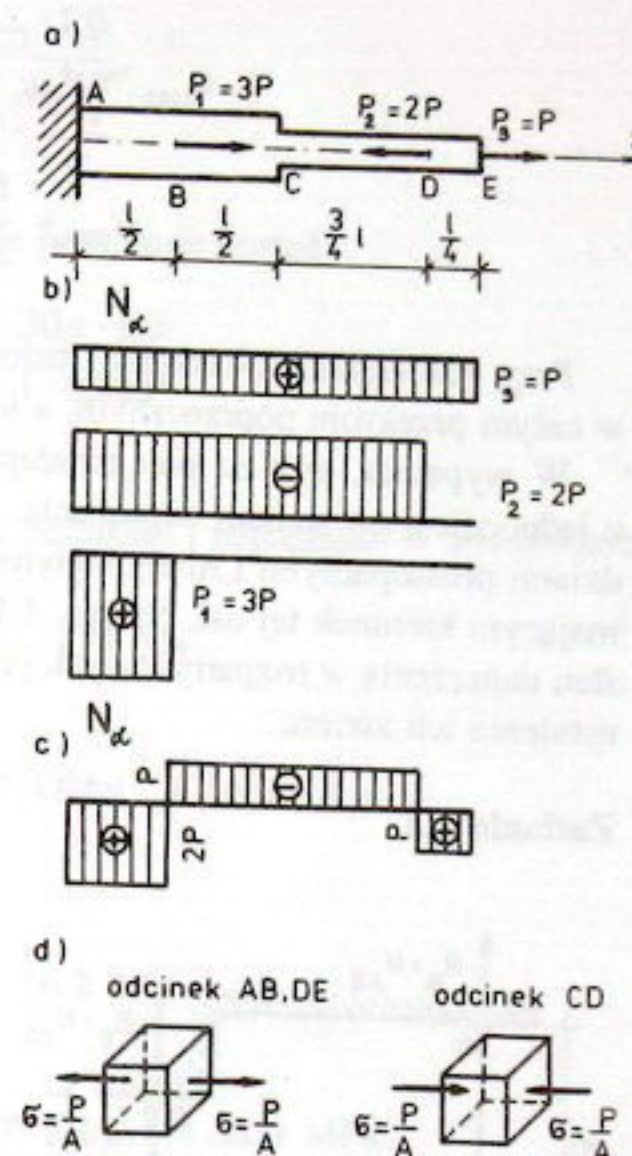
$$\begin{aligned} \Delta l &= \frac{N_a^{DE} \cdot l_{DE}}{EA_{CE}} + \frac{N_a^{BD} \cdot l_{CD}}{EA_{CE}} + \frac{N_a^{BD} \cdot l_{BC}}{EA_{AC}} + \frac{N_a^{AB} \cdot l_{AB}}{EA_{AC}} = \\ &= \frac{P \cdot \frac{1}{4}l}{EA} + \frac{-P \cdot \frac{3}{4}l}{EA} + \frac{-P \cdot \frac{1}{2}l}{E \cdot 2A} + \frac{2P \cdot \frac{1}{2}l}{E \cdot 2A} = -\frac{1}{4} \frac{Pl}{EA} \end{aligned}$$

Ponieważ otrzymaliśmy wynik ze znakiem ujemnym oznacza to, że pręt ulegnie skróceniu.

Naprężenie normalne ujemne (ściskające) wystąpią na odcinku BD (por. rys. 4.1c), przy czym ekstremalne, obliczone dla przekroju leżącego na odcinku CD wynoszą

$$\sigma_{\min} = \sigma_{CD} = \frac{N_{BD}}{A_{CD}} = \frac{-P}{A} = -\frac{P}{A}$$

Naprężenia normalne dodatnie (rozciągające) wystąpią na odcinkach AB i DE , przy czym łatwo zauważyć, że ich wartości będą takie same

Rys. 4.1

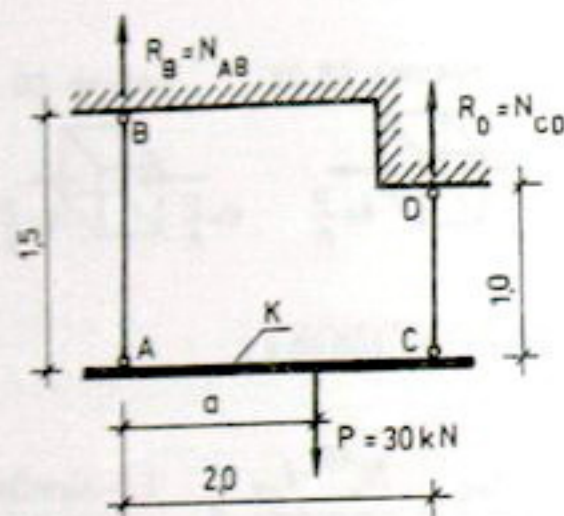
$$\sigma_{\max} = \sigma_{AB} = \frac{N_{AB}}{A_{AC}} = \frac{+2P}{2A} = +\frac{P}{A},$$

$$\sigma_{DE} = \frac{N_{DE}}{A_{CE}} = \frac{+P}{A} = +\frac{P}{A}.$$

Przy rozciąganiu (ściskaniu) osiowym naprężenia normalne mają wartości stałe w całym przekroju poprzecznym, a ich kierunek jest równoległy do kierunku siły N .

W wypadku, gdy na pręt działają wyłącznie siły podłużne, mamy do czynienia z jednoosiowym stanem naprężenia, elementarny wycinek pręta ograniczony krawędziami prostopadłymi i równoległymi do jego osi x podlega wyłącznie naprężeniom, mającym kierunek tej osi. Na rys. 4.1d pokazano na takich elementarnych wycinkach stan naprężenia w rozpatrywanych przekrojach, przy czym znak naprężeń posłużył do ustalenia ich zwrotu.

Zadanie 4.2

Rys. 4.2

Nieodkształcalny element K podwieszono do nieodkształcalnego stropu za pośrednictwem dwóch sprężystych wieszaków AB i CD . Wieszak AB jest wykonany ze stali ($E_s = 2 \cdot 10^5$ MPa) i ma średnicę $d_1 = 20$ mm, wieszak zaś CD z miedzi ($E_m = 1 \cdot 10^5$ MPa) i ma średnicę $d_2 = 25$ mm. Pozostałe dane jak na rys. 4.2. Należy obliczyć wymiar a tak, aby element K po odkształceniu wieszaków pozostał poziomy i określić naprężenia normalne w wieszakach.

Z warunków równowagi ustalamy reakcje R_B i R_D , które będą równocześnie siłami podłużnymi w prętach AB i CD

$$R_B = N_{AB} = P \frac{2,0 - a}{2,0} = 30 \left(1 - \frac{a}{2,0}\right), \quad R_D = N_{DC} = P \frac{a}{2,0} = 30 \cdot \frac{a}{2,0}.$$

Jeżeli element K ma pozostać po odkształceniu wieszaków poziomy, ich wydłużenia muszą być sobie równe, stąd

$$\Delta l_{AB} = \Delta l_{DC}.$$

Zakładając, że naprężenia w prętach AB i CD nie przekraczają granicy proporcjonalności, mamy

$$\frac{N_{AB} \cdot 1,5}{E_s \cdot \frac{\pi d_1^2}{4}} = \frac{N_{CD} \cdot 1,0}{E_m \cdot \frac{\pi d_2^2}{4}}.$$

Po podstawieniu danych, powyższe równanie przyjmuje postać

$$\frac{30(2,0 - a) \cdot 1,5}{2 \cdot 0,02^2} = \frac{30a \cdot 1,0}{1 \cdot 0,025^2},$$

stąd $a \approx 1,08$ m.

Dla obliczonej wartości a otrzymujemy siły podłużne i naprężenia w wieszakach

$$N_{AB} = 30 \left(1 - \frac{1,08}{2,0}\right) = 13,8 \text{ kN},$$

$$\sigma_{AB} = \frac{13,8}{3,14 \cdot 0,02^2} \approx 4,40 \cdot 10^4 \text{ kN/m}^2 = 44,0 \text{ MPa},$$

$$N_{CD} = 30 \cdot \frac{1,08}{2,0} = 16,2 \text{ kN},$$

$$\sigma_{CD} = \frac{16,2}{3,14 \cdot 0,025^2} \approx 3,30 \cdot 10^4 \text{ kN/m}^2 = 33,0 \text{ MPa}.$$

Zadanie 4.3

Pręt BC o sztywności nieskończonej jest połączony z nieodkształcalną ścianą przegubem C i wiotkim cięgnem AB (por. rys. 4.3a). Obliczyć średnicę cięgna d i jego wydłużenie jednostkowe przyjmując, że będzie ono wykonane ze stali, dla której moduł sprężystości podłużnej $E = 2 \cdot 10^5$ MPa, a wytrzymałość obliczeniowa $R_t = 1,8 \cdot 10^2$ MPa.

Zastępując w podanym układzie pręt AB siłami N_{AB} (por. rys. 4.3b) z warunku $M_C = 0$ otrzymujemy

$$M_C = P \cdot a - N_{BA} \cdot 2a = 0,$$

stąd

$$N_{BA} = \frac{P}{2} = 50 \text{ kN}.$$

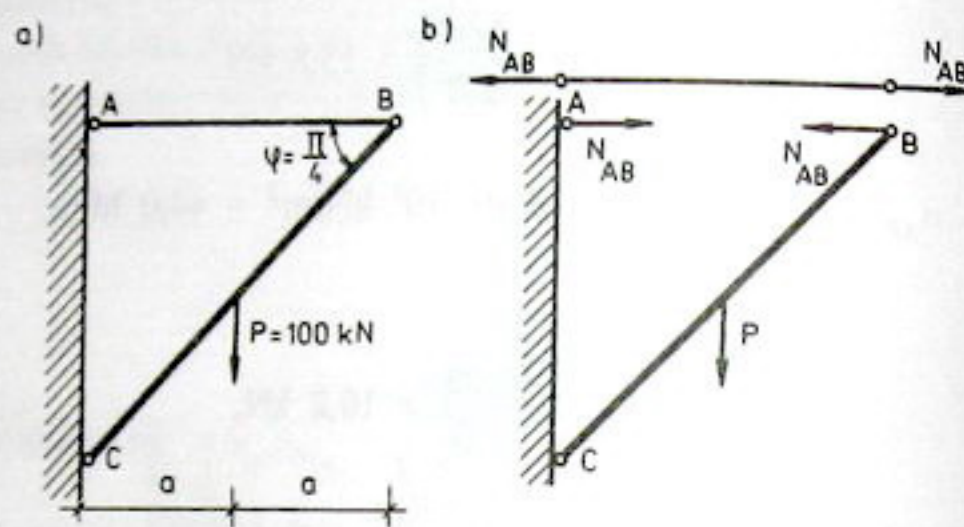
Ponieważ naprężenia w cięgnie nie mogą przekroczyć wytrzymałości obliczeniowej, można zapisać

$$\sigma_{AB} = \frac{N_{AB}}{A_{BA}} = \frac{N_{AB}}{\frac{\pi d^2}{4}} \leq R_r,$$

stąd

$$d \geq \sqrt{\frac{N_{AB}}{\frac{\pi}{4} \cdot R_r}} = \sqrt{\frac{50 \cdot 4}{3,14 \cdot 1,8 \cdot 10^5}} \approx 0,019 \text{ m}.$$

Rys. 4.3

Przyjmując $d = 2 \text{ cm}$, $A_{AB} = \pi \cdot 0,02^2 / 4 = 3,14 \cdot 10^{-4} \text{ m}^2$ otrzymujemy naprężenia w cięgniach

$$\sigma_{AB} = \frac{50 \cdot 10^{-3}}{3,14 \cdot 10^{-4}} \approx 1,6 \cdot 10^2 \text{ MPa} < R_r,$$

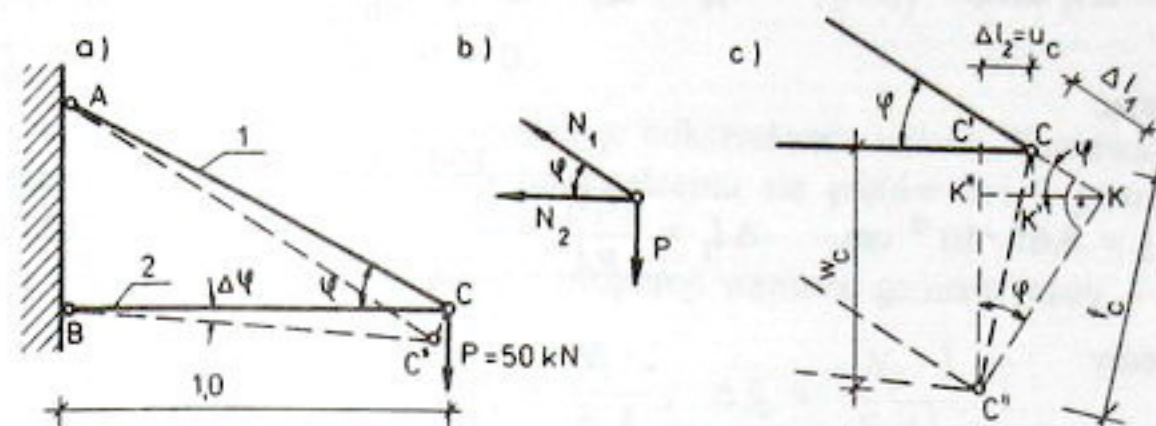
oraz wydłużenie jednostkowe

$$\epsilon = \frac{N_{AB}}{EA_{AB}} = \frac{50 \cdot 10^{-3}}{2 \cdot 10^5 \cdot 3,14 \cdot 10^{-4}} = 7,96 \cdot 10^{-4}.$$

Zadanie 4.4

Dla sprężystego układu prętowego, jak na rys. 4.4a, obliczyć naprężenia w prętach i określić położenie punktu C po odkształceniu układu. Długość pręta BC wynosi 1 m, $\varphi = \pi/6$, materiał prętów o module sprężystości $E = 2 \cdot 10^5 \text{ MPa}$, przekrój poprzeczny $A = 5 \text{ cm}^2$.

W celu uproszczenia zapisów wprowadzono oznaczenie 1 dla pręta AC i 2 – dla pręta BC.

Rys. 4.4

Siły w prętach można wyznaczyć z równowagi węzła C (por. rys. 4.4b), otrzymujemy

$$\sum Z = N_1 \sin \varphi - P = 0, \quad \text{stąd} \quad N_1 = \frac{P}{\sin \varphi} = \frac{50}{\frac{1}{2}} = 100 \text{ kN},$$

$$\sum X = N_1 \cos \varphi + N_2 = 0 \quad \text{stąd} \quad N_2 = -N_1 \cos \varphi = -100 \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} = -86,5 \text{ kN}.$$

Naprężenia normalne w prętach 1 i 2 wynoszą

$$\sigma_1 = \frac{N_1}{A} = \frac{100}{5} = 20 \frac{\text{kN}}{\text{cm}^2} = 200 \text{ MPa} \quad (\text{naprężenia rozciągające}),$$

$$\sigma_2 = \frac{N_2}{A} = \frac{-86,5}{5} = -17,3 \frac{\text{kN}}{\text{cm}^2} = -173 \text{ MPa} \quad (\text{naprężenia ściskające}).$$

Uwzględniając znaki sił N_1 , N_2 przewidujemy odkształcenie układu takie jak pokazano na rys. 4.4a. Fragment z węzłem C pokazano w znacznie powiększonej skali na rys. 4.4c. Wiemy, że pręt 1 ulegnie wydłużeniu, pręt 2 zaś – skróceniu. Ponieważ odkształcenia te będą małe w stosunku do długości prętów, kąt $\Delta \varphi$ będzie także mały, co pozwala nam na przyjęcie $\cos(\Delta \varphi) \approx 1,0$. Stąd składowa pozioma przemieszczenia punktu C równa odcinkowi CC' wynosi

$$u_C = |\Delta l_2| = \frac{|N_2| \cdot l_1}{EA} = \frac{86,5 \cdot 100}{2 \cdot 10^4 \cdot 5} = 8,65 \cdot 10^{-2} \text{ cm}.$$

Składowa pionowa przemieszczenia punktu C może być przedstawiona jako suma odcinków $C'K''$ oraz $K''C''$, stąd

$$w_C = \Delta l_1 \sin \varphi + (|\Delta l_2| + \Delta l_1 \cos \varphi) \cdot \operatorname{ctg} \varphi = \frac{l}{\sin \varphi} (\Delta l_1 + |\Delta l_2| \cos \varphi).$$

Podstawiając

$$|\Delta l_2| = 8,65 \cdot 10^{-2} \text{ cm}, \quad \Delta l_1 = \frac{N_1 l_1}{EA} = \frac{100 \cdot 100 \cdot \frac{2}{\sqrt{3}}}{2 \cdot 10^4 \cdot 5} = 11,6 \cdot 10^{-2} \text{ cm},$$

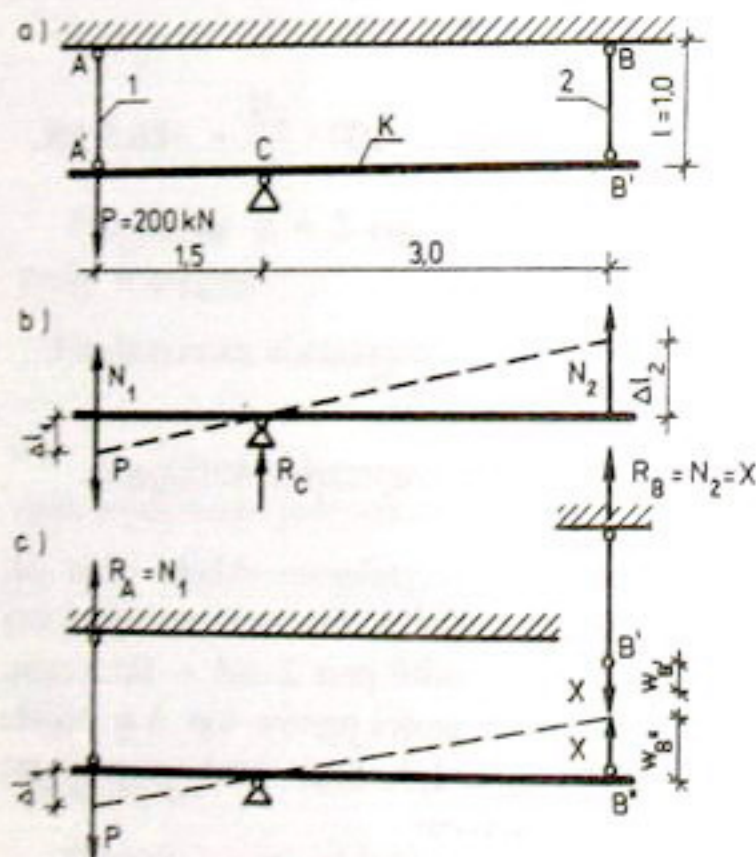
otrzymujemy

$$w_C = 2 \left(11,6 \cdot 10^{-2} + 8,65 \cdot 10^{-2} \cdot \frac{\sqrt{3}}{2} \right) = 38,2 \cdot 10^{-2} \text{ cm}.$$

Przemieszczenie jako odcinek CC'' wynosi

$$f_C = \sqrt{u_C^2 + w_C^2} = \sqrt{(8,65^2 + 38,2^2) \cdot 10^{-4}} = 39,2 \cdot 10^{-2} \text{ cm}.$$

Zadanie 4.5

Rys. 4.5

Nieodkształcalny element K został podwieszony na dwóch sprężystych wieszakach do nieodkształcalnego stropu i podparty podporą przegubową (por. rys. 4.5a). W prętach 1 i 2 układu obliczyć naprężenia normalne. Pola przekroju poprzecznego prętów 1 i 2

$$A_1 = 20 \cdot 10^{-4} \text{ m}^2,$$

$$A_2 = 10 \cdot 10^{-4} \text{ m}^2.$$

Pręt 1 wykonano z miedzi – moduł sprężystości podłużnej $E_1 = 1 \cdot 10^5 \text{ MPa}$, pręt 2 ze stali – $E_2 = 2 \cdot 10^5 \text{ MPa}$.

Zadanie jest jednokrotnie statycznie niewyznaczalne, gdyż w trzech podporach A, B, C wystąpią reakcje o kierunku pionowym, a do ich wyznaczenia dysponujemy tylko dwoma równaniami statyki (równanie $X = 0$ jest tożsamościowo spełnione).

Po myślowym przecięciu prętów 1, 2 układ musi pozostawać w równowadze pod działaniem sił N_1, N_2, R_C, P (por. rys. 4.5b). Pozwala to na zapisanie dwóch równań równowagi w postaci

$$1. \sum M_C = N_1 \cdot 1,5 - N_2 \cdot 3,0 - P \cdot 1,5 = 0,$$

$$2. \sum Z = N_1 + N_2 + R_C - P = 0.$$

Trzecie równanie otrzymamy rozważając odkształcenie układu. Ponieważ element K ma sztywność nieskończoną, po odkształceniu się prętów 1 i 2 pozostanie on prosty (por. rys. 4.5b).

Na tej podstawie możemy zapisać z proporcji warunek geometryczny

$$3. \frac{\Delta l_1}{1,5} = \frac{\Delta l_2}{3,0} \quad \text{gdzie} \quad \Delta l_1 = \frac{N_1 \cdot l}{E_1 A_1}, \quad \Delta l_2 = \frac{-N_2 \cdot l}{E_2 A_2}.$$

Należy zauważyć, że znak przy obliczaniu przemieszczenia zależy od tego czy jest ono zgodne z założonym zwrotem siły – jeżeli tak – przemieszczenie jest dodatnie (por. N_1 i Δl_1), jeżeli nie – ujemne (por. N_2 i Δl_2).

Po rozwiązaniu trzech równań z trzema niewiadomymi otrzymujemy

$$N_1 = \frac{1}{5} P = 40 \text{ kN}, \quad N_2 = -\frac{2}{5} P = -80 \text{ kN}, \quad R_C = \frac{6}{5} P = 240 \text{ kN}.$$

Stąd naprężenia normalne w prętach 1 i 2

$$\sigma_1 = \frac{N_1}{A_1} = \frac{40 \cdot 10^3}{20 \cdot 10^{-4}} = 20 \text{ MPa} \quad (\text{pręt rozciągany}),$$

$$\sigma_2 = \frac{N_2}{A_2} = \frac{-80 \cdot 10^3}{10 \cdot 10^{-4}} = -80 \text{ MPa} \quad (\text{pręt ściskany}).$$

Zadanie takie można też rozwiązać zastępując układ statycznie niewyznaczalny układem statycznie wyznaczalnym (np. takim jak pokazano na rys. 4.5c), w którym w miejsce odrzuconego więzu zostanie zaczepiona nieznana siła X . Układy pokazane na rys. 4.5a i 4.5c będą ze sobą identyczne jeżeli w drugim układzie (rys. 4.5c) zrealizowany zostanie warunek nierozdzielności, a mianowicie

$$w_{B'} + w_{B''} = 0.$$

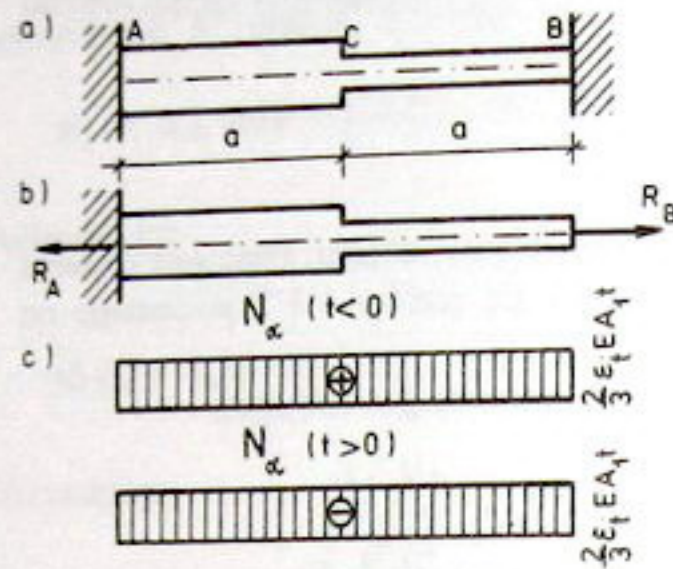
Po podstawieniu

$$w_{B'} = \frac{Xl}{E_2 A_2} = \frac{N_2 l}{E_2 A_2}, \quad w_{B''} = \frac{3,0}{1,5} \cdot \Delta l_1 = 2 \frac{N_1 l}{E_1 A_1},$$

otrzymujemy równanie takie jak równanie przemieszczeniowe ustalone poprzednio (por. równanie 3). Równania równowagi pozostają oczywiście bez zmian.

Zadanie 4.6

Rys. 4.6

Pręt nieważki, zamocowany w dwóch nieodkształcalnych ścianach (por. rys. 4.6a) został poddany zmianie temperatury o t° w stosunku do temperatury montażu. Przekrój pręta wynosi $A_{AC} = A_1$, $A_{CB} = A_2 = \frac{1}{2}A_1$, pręt wykonano z materiału o module sprężystości podłużnej E i współczynnika rozszerzalności cieplnej ϵ_t . Określić wartość siły podłużnej.

Po zamianie układu na statycznie wyznaczalny (por. rys. 4.6b) otrzymujemy równanie równowagi

$$\sum X = R_A - R_B = 0,$$

stąd

$$R_A = R_B$$

oraz warunek przemieszczeniowy (przyrównując wydłużenie spowodowane reakcjami oraz zmianą temperatury do zera)

$$\Delta l = \frac{R_B a}{EA_2} + \frac{R_B a}{EA_1} + \epsilon_t \cdot t \cdot 2a = 0,$$

stąd

$$R_B = R_A = -\frac{2}{3} \epsilon_t EA_1 t.$$

Łatwo zauważyć, że jeżeli wartość t będzie dodatnia (podgrzanie w stosunku do temperatury montażu) – pręt będzie ściskany, jeżeli natomiast wartość t będzie ujemna – pręt ulegnie rozciąganiu (por. rys. 4.6c).

Zadanie 4.7

Koniec B pręta nieważkiego (pokazanego na rys. 4.7a) znajduje się w odległości $\delta < a$ od nieodkształcalnej ściany. Dane dotyczące przekrojów i materiału jak w zadaniu 4.6. Pręt podlega zmianom temperatury.

Obliczyć siłę podłużną w pręcie.

Należy rozważyć trzy przypadki:

1. Jeżeli $t < 0$ pręt ulega skróceniu – nie powstają w nim więc siły przekrojowe.

2. Jeżeli $t > 0$ lecz wydłużenie $\Delta l' = \epsilon_t \cdot t \cdot 2a \leq \delta$, w pręcie także nie powstaną siły przekrojowe.

3. Jeżeli $t > 0$ i $\Delta l' > \delta$, wówczas pręt staje się statycznie niewyznaczalny, gdyż swobodnemu wydłużaniu się stawia opór nieodkształcalna ściana. Wtedy po zamianie układu na statycznie wyznaczalny (por. rys. 4.7b) zapisujemy warunek równowagi

$$1. \sum X = R_A - R_B = 0, \quad \text{stąd} \quad R_A = R_B$$

oraz warunek geometryczny (wydłużenie spowodowane reakcją oraz wpływem temperatury nie może przekroczyć odległości δ)

$$2. \frac{R_B a}{EA_2} + \frac{R_B a}{EA_1} + \epsilon_t \cdot t \cdot 2a = \delta,$$

stąd

$$R_B = R_A = N = -\frac{2}{3} \epsilon_t EA_1 t + \frac{\delta EA_1}{3a}.$$

Zadanie 4.8

Dany jest pręt o ciężarze właściwym γ (por. rys. 4.8). Sporządzić wykres sił podłużnych.

Zastępując podporę B reakcją R_B otrzymujemy układ statycznie wyznaczalny.

Równanie równowagi ma postać

$$1. \sum Z = -R_A + R_B + A_1 \gamma \cdot 4d + A_2 \gamma \cdot 2d = 0,$$

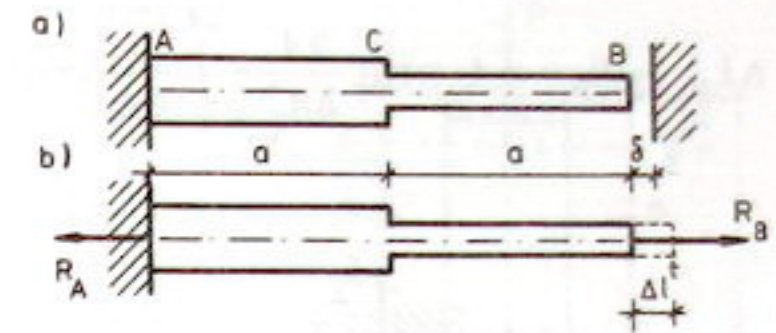
$$\text{gdzie } A_1 = \pi d^2, \quad A_2 = \frac{1}{4} \pi d^2.$$

Warunek geometryczny daje równanie

$$2. \Delta l_{BC} + \Delta l_{CA} = 0.$$

Wydłużenie odcinków BC i CA

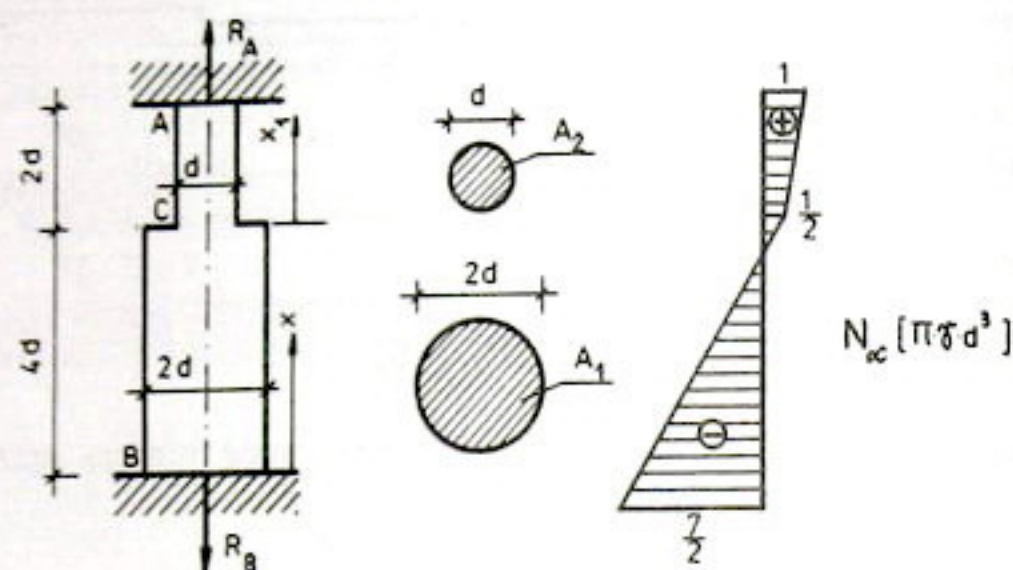
$$\Delta l_{BC} = \frac{R_B \cdot 4d}{EA_1} + \int_0^{4d} \frac{N_x}{EA_1} dx = \frac{R_B \cdot 4d}{EA_1} + \int_0^{4d} \frac{1}{EA_1} (\gamma A_1 x) dx = \frac{4R_B d}{EA_1} + \frac{8\gamma d^2}{E},$$

Rys. 4.7

$$\Delta l_{CA} = (R_B + \gamma A_1 \cdot 4d) \frac{2d}{EA_2} + \int_0^{2d} \frac{1}{EA_2} (\gamma A_2 x_1) dx_1 = \frac{2R_B d}{EA_2} + \frac{8\gamma A_1 d^2}{EA_2} + \frac{2\gamma d^3}{E}$$

Rys. 4.8

Po rozwiązaniu układu równań otrzymujemy

$$R_B = -\frac{7\pi}{2} \gamma d^3, \quad R_A = \pi \gamma d^3.$$

Wykres sił podłużnych jest liniowy, charakterystyczne rzędne wynoszą (por. rys. 4.8)

$$N_B = -\frac{7\pi}{2} \gamma d^3, \quad N_C = -\frac{7\pi}{2} \gamma d^3 + A_1 \gamma \cdot 4d = \frac{\pi \gamma}{2} d^3, \quad N_A = \pi \gamma d^3.$$

Zadanie 4.9

Dwa walce współśrodkowe umieszczono między nieodkształcalnymi płytami i poddano działaniu ściskających sił osiowych P (por. rys. 4.9). Pomiędzy płytą górną a walcem wewnętrznym istnieje szczelina o grubości δ . Wymiary walców podano na rys. 4.9, moduły sprężystości materiału walców wynoszą – walec zewnętrzny E_1 , walec wewnętrzny $E_2 = 2E_1$, długość szczeliny $\delta = \frac{Pl}{E_1 \cdot 3\pi d^2}$.

Sporządzić wykres naprężeń normalnych w przekroju poprzecznym układu. Tarcia między płaszczyznami styku walców nie uwzględniać.

Ze względu na istnienie szczeliny δ należy sprawdzić czy zadanie jest statycznie wyznaczalne, w takim wypadku skrócenie walca zewnętrznego wyniosłoby

$$\Delta l = \frac{Pl}{E_1 A_1} = \frac{Pl}{E_1 \cdot \frac{3}{4} \pi d^2}$$

gdzie

$$A_1 = \frac{\pi (2d)^2}{4} - \frac{\pi d^2}{4} = \frac{3}{4} \pi d^2.$$

Ponieważ obliczona wartość Δl jest większa od δ , zadanie jest statycznie niewyznaczalne, a obciążenie P powoduje ściskanie obu walców, wywołując w nich odpowiednie naprężenia normalne ściskające σ_1 i σ_2 . Stąd warunek równowagi

$$1. P = \sigma_1 A_1 + \sigma_2 A_2,$$

gdzie:

$$A_1 = \frac{3}{4} \pi d^2, \quad A_2 = \frac{1}{4} \pi d^2.$$

Przy nieodkształcalnych płytach warunek geometryczny zapisuje się następująco:

$$2. \Delta l_1 = \Delta l_2 + \delta,$$

gdzie:

$$\Delta l_1 = l \varepsilon_1 = l \frac{\sigma_1}{E_1}, \quad \Delta l_2 = (l - \delta) \varepsilon_2 \approx l \frac{\sigma_2}{E_2} = l \frac{\sigma_2}{2E_1}.$$

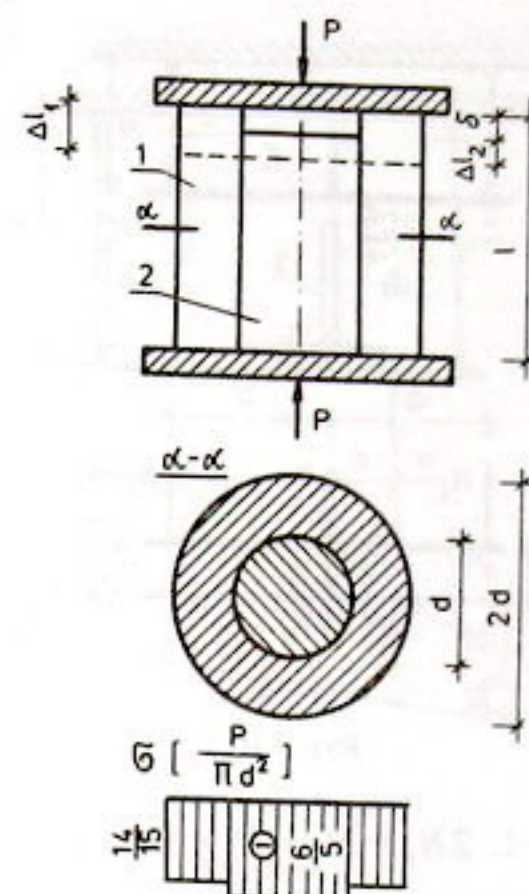
Rozwiązując układ równań otrzymujemy

$$\sigma_1 = \frac{14}{15} \frac{P}{\pi d^2}, \quad \sigma_2 = \frac{6}{5} \frac{P}{\pi d^2}.$$

Wykres naprężeń normalnych w przekroju poprzecznym obu walców pokazano na rys. 4.9.

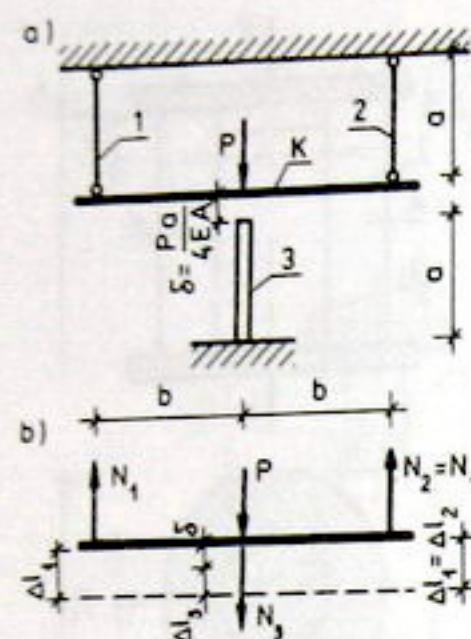
Zadanie 4.10

Sztywny element K podwieszono na sprężystych wieszakach 1, 2 do nieodkształcalnego stropu. Poniżej elementu K znajduje się sprężysty słup 3, odległość

Rys. 4.9

Rys. 4.10

$$1. 2N_1 - N_3 - P = 0$$

oraz warunek geometryczny

$$2. \Delta l_1 = \delta + \Delta l_3, \quad \text{gdzie:} \quad \Delta l_1 = \frac{N_1 a}{EA}, \quad \Delta l_3 = -\frac{N_3 a}{2EA}.$$

Po rozwiązaniu powyższego układu równań otrzymujemy

$$N_1 = N_2 = \frac{3}{8}P \quad (\text{pręty 1, 2 są rozciągane}),$$

$$N_3 = -\frac{1}{4}P \quad (\text{pręt 3 jest ściskany}).$$

Zadanie 4.11

Sztywna belka obciążona siłą P jest podwieszona do nieodkształcalnego stropu na trzech wieszakach (por. rys. 4.11a). Pręt 2 został wykonany z błędem montażu $\delta < 4a$, pręt 3 podlega wzrostowi temperatury o t . Należy obliczyć siły w prętach układu, przyjmując dane: przekroje prętów $A_1 = A_2 = A_3 = A$, moduł sprężystości podłużnej $E_1 = E_2 = E_3 = E$ i współczynniki rozszerzalności cieplnej ϵ_t .

Zakładając, że wieszaki będą rozciągane (por. przyjęte zwroty sił podłużnych na rys. 4.11b) równania równowagi zapisują się następująco

$$1. \sum M = N_1 \cdot 6a + N_2 \cdot 2a - P = 0,$$

$$2. \sum Z = N_1 + N_2 + N_3 - P = 0.$$

Warunek geometryczny (por. rys. 4.11b) daje równanie

$$3. \frac{(\Delta l_3 + \Delta l'_3) - \Delta l_1}{6a} = \frac{(\Delta l_2 - \delta) - \Delta l_1}{4a},$$

między górną powierzchnią słupka a elementem K wynosi δ . Dane o przekrojach i materiale prętów 1, 2, 3 są następujące: $A_1 = A_2 = A$, $A_3 = 2A$, $E_1 = E_2 = E_3 = E$, pozostałe dane pokazano na rys. 4.10a. Obliczyć siły podłużne w prętach układu.

Zadanie jest statycznie niewyznaczalne, ponieważ

$$\frac{P}{2} \frac{a}{EA} > \delta = \frac{Pa}{4EA}.$$

Przy założeniu sił podłużnych w prętach układu jak na rys. 4.10b otrzymujemy warunek statyczny

w którym związki fizyczne zapisują się następująco:

$$\Delta l_1 = \frac{N_1 \cdot 4a}{EA}, \quad \Delta l_2 = \frac{N_2 \cdot 4a}{EA},$$

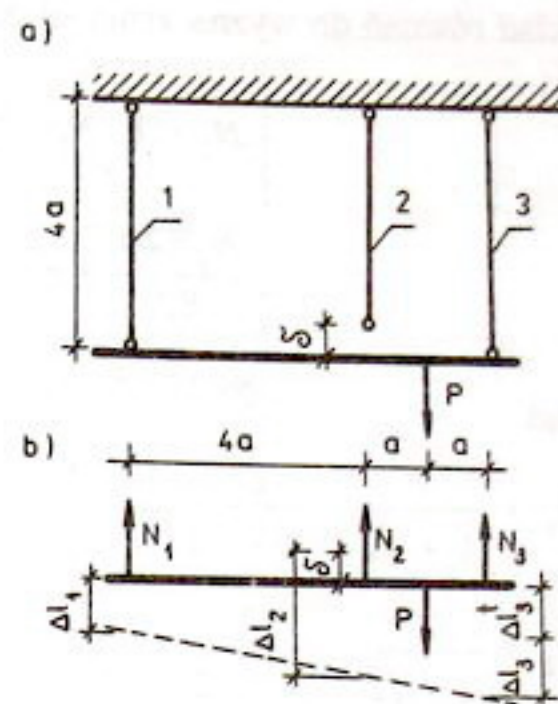
$$\Delta l_3 = \frac{N_3 \cdot 4a}{EA}, \quad \Delta l'_3 = \epsilon_t \cdot 4a \cdot t,$$

Po rozwiązaniu układu równań otrzymujemy

$$N_1 = \frac{4}{112}P - \frac{16}{112}\epsilon_t \cdot t \cdot EA - \frac{6}{112}\delta \frac{EA}{a},$$

$$N_2 = \frac{44}{112}P + \frac{48}{112}\epsilon_t \cdot t \cdot EA + \frac{18}{112}\delta \frac{EA}{a},$$

$$N_3 = \frac{64}{112}P - \frac{32}{112}\epsilon_t \cdot t \cdot EA - \frac{12}{112}\delta \frac{EA}{a}.$$

Rys. 4.11

Zadanie 4.12

Dla układu prętowego pokazanego na rys. 4.12a obliczyć siły przekrojowe w prętach spowodowane siłą P oraz równomiernym ogrzaniem pręta 1-2 o temperaturę t w stosunku do temperatury montażu. Przekroje wszystkich prętów wynoszą A , materiał o module sprężystości podłużnej E i współczynniku rozszerzalności cieplnej ϵ_t .

Zakładając zwroty sił podłużnych w prętach i uwzględniając symetrię układu i obciążenia (rys. 4.12b) otrzymujemy warunek równowagi węzła 2 w postaci

$$\sum Z = N_1 + 2 \cdot N_2 \cdot \cos \alpha - P = 0.$$

Warunek geometryczny przy uwzględnieniu założenia małych odkształceń ($\Delta a \approx 0$) zgodnie z rys. 4.12c można zapisać następująco:

$$\Delta l_{1-2} = \frac{\Delta l_{2-3}}{\cos \alpha},$$

gdzie: $\Delta l_{1-2} = \frac{N_1 \cdot 2a}{EA} + \epsilon_t \cdot 2a \cdot t$ – przyrost długości pręta 1-2,

$$\Delta l_{2-3} = \frac{N_2 \cdot a\sqrt{2}}{EA} \quad \text{– skrócenie prętów 2-3 i 2-4.}$$

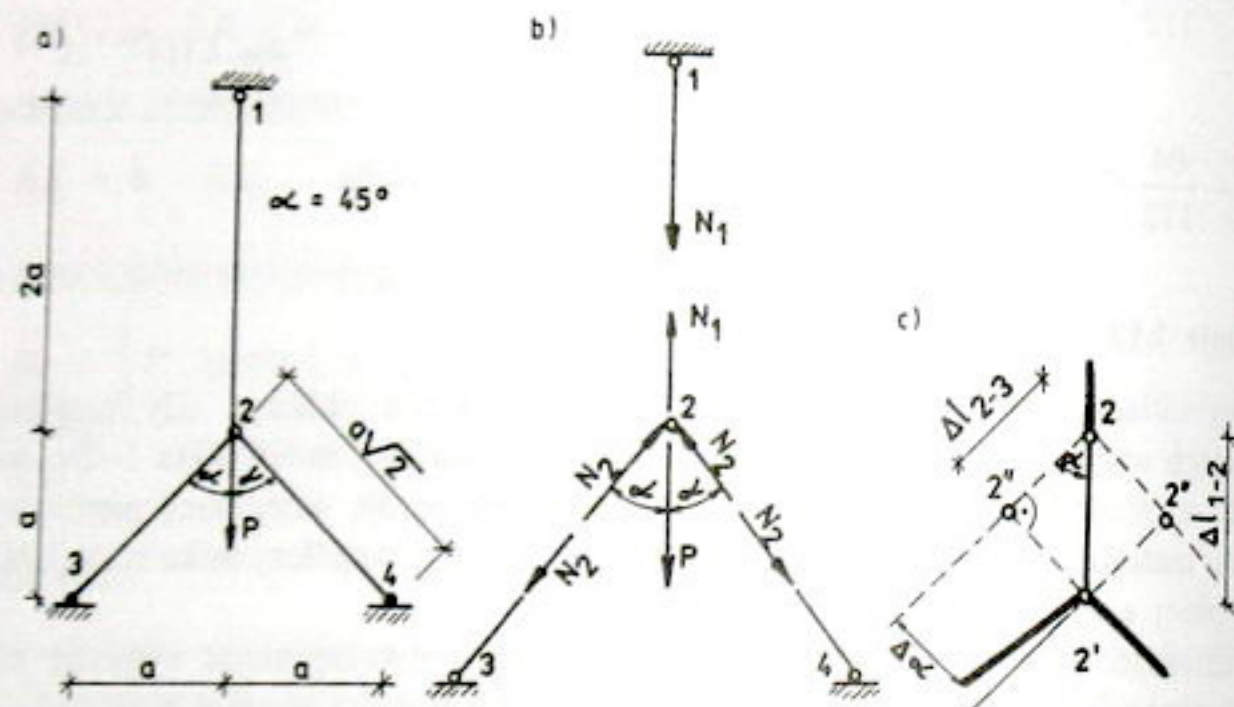
Układ równań do wyznaczenia sił N_1 i N_2 przyjmuje postać:

$$\begin{cases} N_1 + 2 \cdot N_2 \cdot \frac{\sqrt{2}}{2} - P = 0, \\ \frac{N_1 \cdot 2a}{EA} + \epsilon_t \cdot 2a \cdot t - \frac{N_2 \cdot a\sqrt{2}}{EA} \cdot \frac{2}{\sqrt{2}} = 0, \end{cases}$$

stąd:

$$N_1 = \frac{P}{1 + \sqrt{2}} - \frac{\sqrt{2}}{1 + \sqrt{2}} \cdot \epsilon_t \cdot EA \cdot t - \text{siła } P \text{ powoduje rozciąganie pręta, a oddziaływanie termiczne – jego ściskanie;}$$

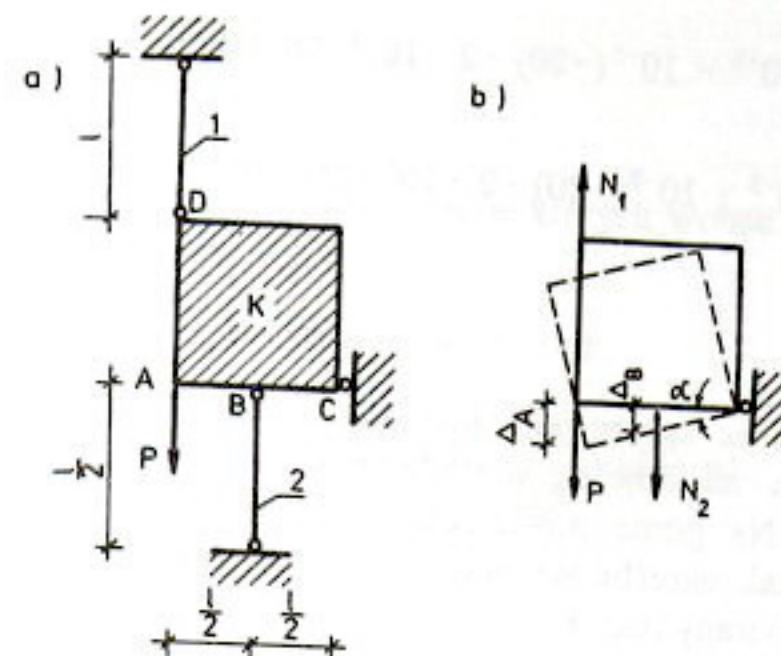
$$N_2 = \frac{P}{1 + \sqrt{2}} + \frac{1}{1 + \sqrt{2}} \cdot \epsilon_t \cdot EA \cdot t - \text{siła } P \text{ oraz oddziaływanie termiczne powodują ściskanie prętów.}$$

Rys. 4.12

Zadanie 4.13

Sztywna tarcza K jest podparta przegubowo w punkcie C oraz dwoma prętami sprężystymi 1, 2 (por. rys. 4.13a). Obliczyć siły w prętach spowodowane obciążeniem siłą P oraz obniżeniem temperatury pręta 1 o $t = -20^\circ\text{C}$ w stosunku do temperatury montażu. Pozostałe dane: $A_1 = A_2 = A = 10\text{ cm}^2$, $E_1 = E_2 = E = 2 \cdot 10^5\text{ MPa}$, $\epsilon_t = 1 \cdot 10^{-5}\text{ 1/}^\circ\text{C}$, $P = 10\text{ kN}$.

Rys. 4.13

Zastępując pręty 1, 2 siłami N_1 i N_2 (por. rys. 4.13b) możemy zapisać warunek równowagi

$$1. \sum M_C = N_1 \cdot l - N_2 \cdot \frac{l}{2} - P \cdot l = 0.$$

Przyjmując, że kąt α jest bardzo mały ($\cos \alpha \approx 1$) warunek geometryczny możemy zapisać w postaci

$$2. \frac{\Delta_A}{l} = \frac{\Delta_B}{\frac{l}{2}},$$

$$\text{gdzie: } \Delta_A = \Delta l_1 + \Delta l_1' = \frac{N_1 l}{E_1 A_1} + \epsilon_t t l,$$

$$\Delta_B = \Delta l_2 = -\frac{N_2 \cdot \frac{l}{2}}{E_2 A_2}.$$

Z rozwiązania układu równań otrzymujemy

$$N_1 = \frac{1}{3} (2P - \epsilon_t t EA), \quad N_2 = -\frac{2}{3} (P + \epsilon_t t EA).$$

Po podstawieniu danych liczbowych wynik obliczenia sił podłużnych jest następujący:

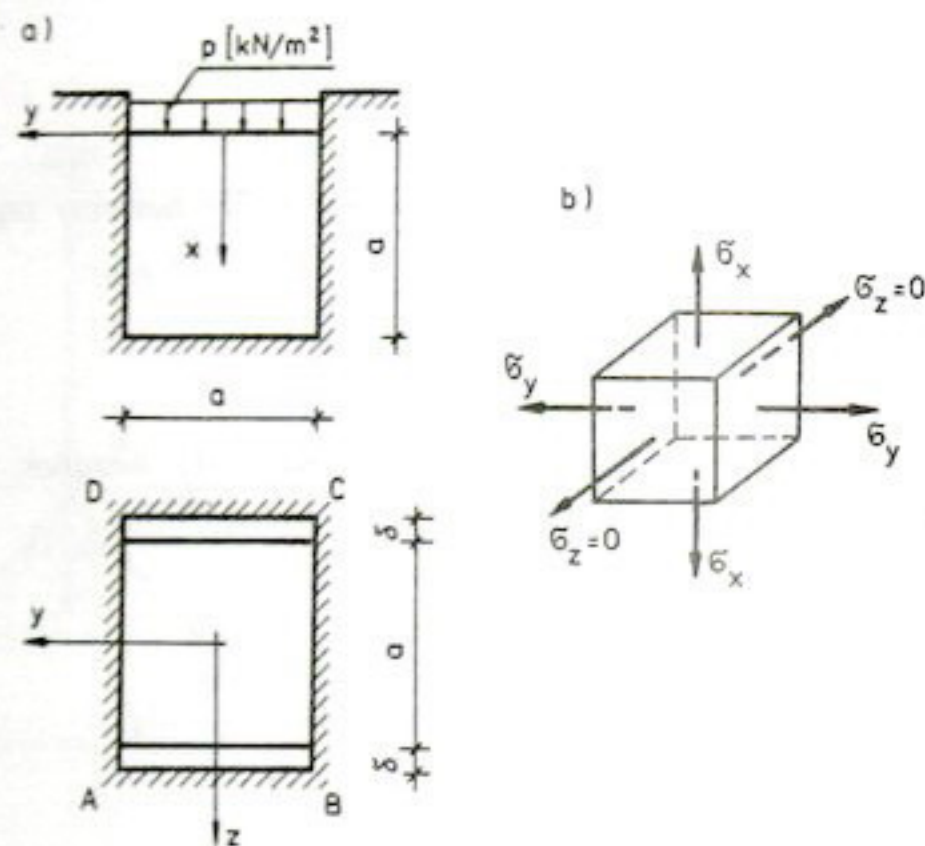

$$N_1 = \frac{1}{3} [2 \cdot 10 \cdot 10^{-3} - 10^{-5}(-20) \cdot 2 \cdot 10^5 \cdot 10 \cdot 10^{-4}] = 20 \cdot 10^{-3} \text{ MN} = 20 \text{ kN},$$

$$N_2 = -\frac{2}{3} [10 \cdot 10^{-3} + 10^{-5}(-20) \cdot 2 \cdot 10^5 \cdot 10 \cdot 10^{-4}] = 20 \cdot 10^{-3} \text{ MN} = 20 \text{ kN}.$$

Zadanie 4.14

Prostopadłościan ze sprężystego materiału o module sprężystości podłużnej E i liczbie Poissona ν znajduje się w studzience o nieodkształcalnych ścianach i dnie (por. rys. 4.14a). Na górną powierzchnię prostopadłościanu działa równomierny nacisk p . Należy tak określić wymiar szczeliny δ , aby na ściany AB i DC studzienki nie był wywierany nacisk.

Rys. 4.14

Z warunków zadania wynika, że mamy tu do czynienia z dwuosiowym stanem naprężenia (por. rys. 4.14b), gdyż naprężenie $\sigma_z = 0$.

Wydłużenia jednostkowe możemy więc zapisać następująco:

$$\epsilon_x = \frac{1}{E} (\sigma_x - \nu \sigma_y), \quad \epsilon_y = \frac{1}{E} (\sigma_y - \nu \sigma_x), \quad \epsilon_z = \frac{1}{E} [-\nu (\sigma_x + \sigma_y)].$$

Z warunków zadania wynika, że

$$1. \quad \epsilon_y = 0,$$

$$2. \quad \epsilon_z = \frac{2\delta}{a}.$$

Otrzymujemy w ten sposób dwa równania, w których wobec $\sigma_x = -p$, wielkościami nieznanymi są σ_y oraz δ .

$$1. \quad \frac{1}{E} [\sigma_y - \nu(-p)] = 0, \quad \text{stąd} \quad \sigma_y = -\nu p.$$

$$2. \quad \frac{1}{E} [-\nu(-p - \nu p)] = \frac{2\delta}{a}, \quad \text{stąd} \quad \delta = \frac{pa}{2E} \nu(1 + \nu).$$